

Izer Janka

„Kikönyöklök a hallgatás korlátjára”

Szentmártoni János esszé-, beszéd- és interjúkötete azt mutatja meg, hogy mit jelent a költői, írói hivatás, szerepvállalás. Mit jelent igazán az irodalom emberének lenni, és hogyan kell kiállni ezért a hivatásért.

A kötet bemutatóján az író úgy vallott, hogy *A katarzis nyomában* címet a beválogatott szövegekben rendszeresen ismétlődő „katarzis” szó indukálta, én azonban úgy hiszem, hogy ez a cím *Szentmártoni János* életének, munkásságának, létfelfogásának lényege is. „Katarzis: beteljesülés; érzelmi, erkölcsi megtisztulás, ami egy megrendítő esemény, tragédia hatására a néző, olvasó, főhős lelkében végbemegy” – írja az értelmező szótár.

A kötet többek közt az „irodalomtörténeti baleset” jelenségéről beszél. A méltatlanul feledésbe taszított, háttérbe szorított írók és költők csoportjainak történetéről, azokról, akik életüket áldozták az irodalomért, de a tankönyvek nem említik, a művelt, értelmiségi réteg alig hozza szóba őket. Gondoljunk itt elsősorban az 1956-ban szabadult „váci füveskertiek”-re¹

Különösen Kárpáti Kamil szellemi meggyilkolása miatt feldúlt és szomorú a kötet írója. „Közhely, hogy a költő addig él, amíg a műveit olvassák” – írja Szentmártoni János, és rámutat arra, hogy Kárpáti Kamil neve szinte ismeretlen ma már a nagyobb közönség előtt, írói portréjának megírása pedig még mindig várat magára. Holott Kárpáti nem csak nagyszerű alkotó, de aktív irodalomszervező is volt. Neki köszönhető, hogy a váci füveskertiek munkáit máig olvashatjuk, alkotói műhelyeket hozott létre, pályakezdőket karolt fel és vont szárnyai alá, ahogyan Szentmártoni Jánost is, aki az édesanyját fiatalon elvesztett kisgyermekből és nagy költők kérdéseitől zavarba jövő lelkes kamaszból a hazai irodalmi élet egyik legaktívabb formálója, három cikluson keresztül a Magyar Írószövetség elnöke lett

A rehabilitáció és a feledés elleni védelem a legfőbb célunk és életben maradásunk alapja, üzeni a kötet. Ha ez sikerül, akkor megpihenhetünk, bekövetkezhet a lelki megtisztulás:

¹ A váci fegyházban raboskodó irodalmárok által 1954-ben kiadott kézirásos antológia-sorozat, melynek szerzői Béri Géza, Gérecz Attila, Kárpáti Kamil, Szathmáry György, Tollas Tibor, Tóth Bálint, valamint más „névtelenek” – szerk. megj.

„Teret hagyni, lélegezni, látni, kitapogatni magam körül a létezés csodáit. Hogy mire unokáim születnek, beszélni már csak a szeretet nyelvén tudjak. Igen, talán még nem késő belehelni a hideg szobákat. Úgy fordulni, hogy ne csak a szembeszél érjen.”
(Év eleji rendrakás)

A kötet nemcsak azért izgalmas, mert beláthatunk „a kulisszák mögé”, elkaphatjuk a pillanatfelvételeit annak a hivatásnak, amely az alkotást az irodalom „újraterjesztésével” ötvözi (hiszen kötelességünk ma az olvasótábort visszacsalogatnunk, még ha az a tömegkultúra és a média világának óriási térnyerése folytán apróra zsugorodott is), hanem a sorok mögött megláthatjuk az embert is, aki hatalmas társadalmi terheket cipel. Vallomásainak légkörében úgy érezzük, hogy tetteit mély, belső elhivatottság, hit és a társadalom szeretete motiválja. Ezeket erősíti a megemlékezések, köszöntések, laudációk sorozata, ahol **Szentmártoni János** sohasem csak az írói tevékenység kapcsán beszél a szerzőkről, hanem megmutatja az embert is, aki nem elválasztható alkotásaitól. Úgy tartja, hogy a megnevezett írók, költők, elődök, pályatársak, utódok nem csak műveik, de személyük miatt is fontosak. Mert nem kizárólag a megjelent köteteinkkel hagyunk nyomot a világban, hanem valós, fizikai jelenlétünkkel, kimondott szavainkkal, kérdéseinkkel, a borgőzös kocsmái beszélgetésekkel is. Ezeket pedig nekünk, élőknek kell őriznünk. Ezáltal jön létre az a katarzis, mely rokon a feltámadással.

De vajon sikerülhet-e mindez? – merül fel a kérdés a kötet záróciklusának tárcái mögött. Hiszen hány elfeledett szerelem, a tudatalatti mélyébe süllyedő ritka pillanat van, amiket csak a bennünk élő indián őriz, mi pedig beállunk a zsoldosok közé, akiket levadászásukért fizetnek.

„Skalpjainkat beakasztjuk egy metafora szekrényébe,
vadlovainkat vágóhídra hajtjuk, tűzjárta sátrainkban meg
amerikai konyhát rendezünk be kényelmünk érdekében.”
(Indián)

Szentmártoni János: A katarzis nyomában. Válogatott írások, beszédek és interjúk (1998–2020). Magyar Napló, Budapest, 2021